

Moterų su negalia smurto patirtys

123 tūkst.

Moterų su negalia Lietuvoje

52%

visų turinčių negalią

60 mln

Moterų su negalia ES

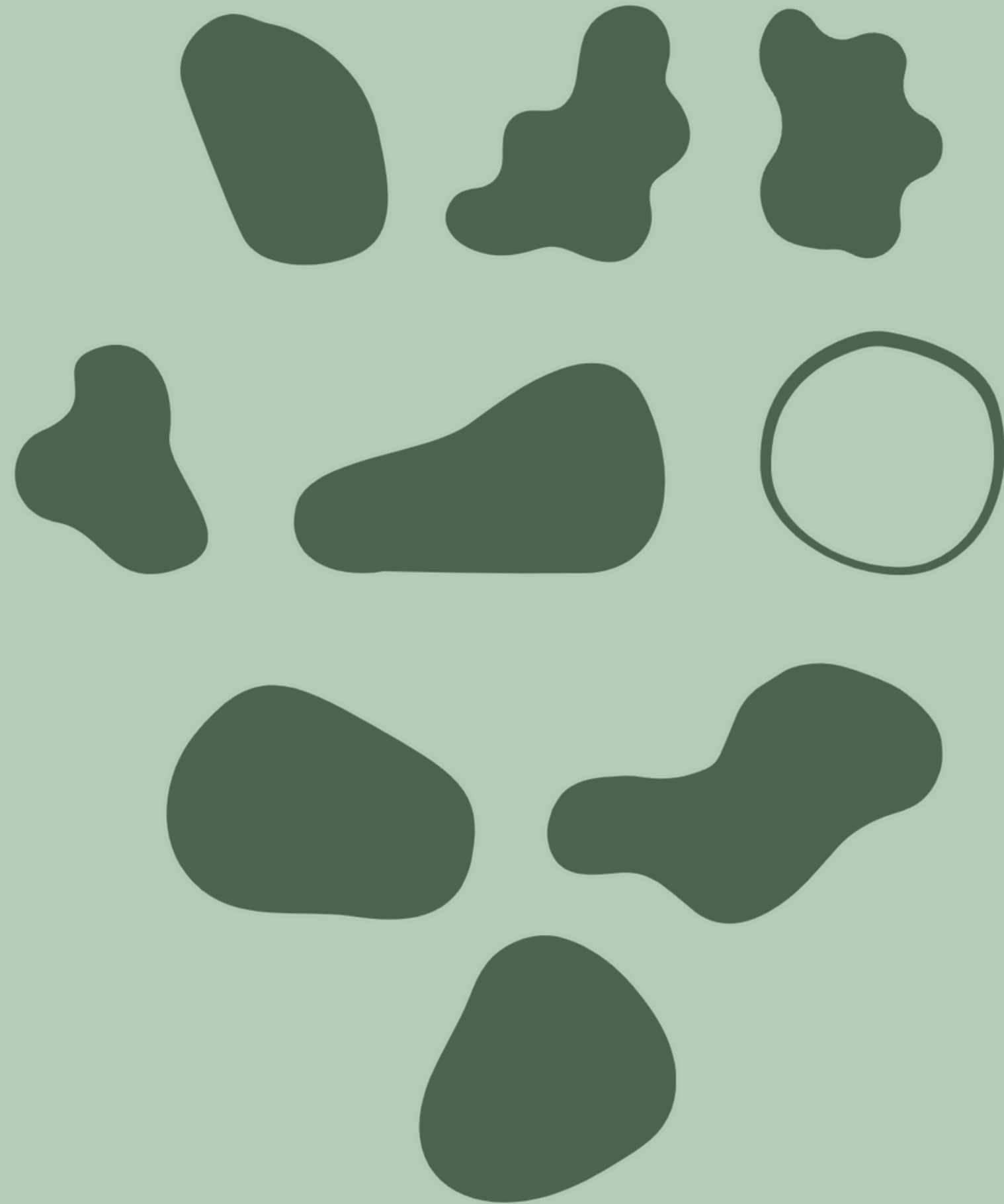
LNf moterų su negalia komitetas

Iššūkliai:

- Paternalizuojantis, nugalinantis arba niekinantis elgesys
- Smurtas artimoje aplinkoje
- Seksualinis išnaudojimas
- Reprodukcinės sveikatos apleistumas
- Priverstinė sterilizacija
- Paslaugų mamoms su negalia trūkumas, vaikų atėmimas

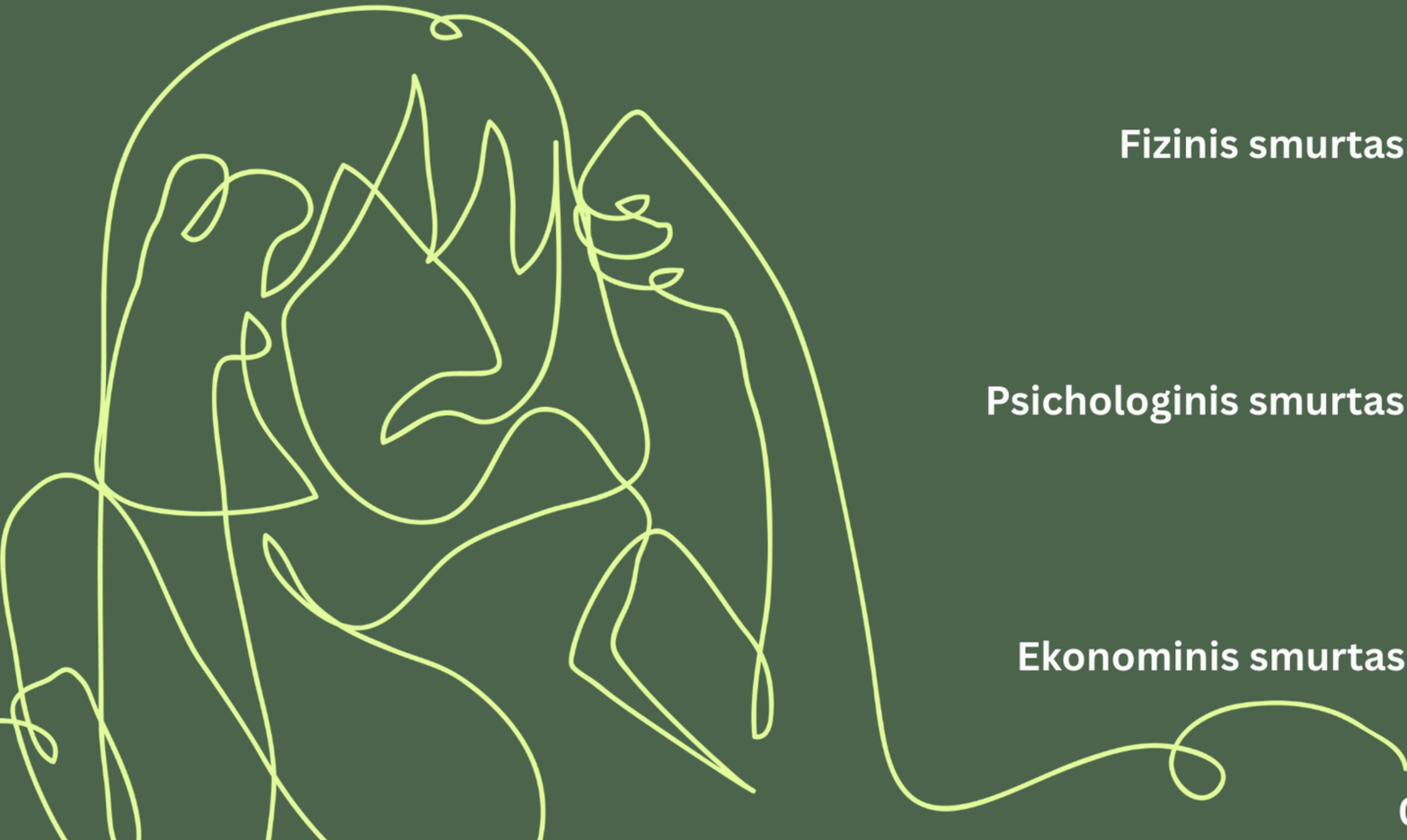

Viktimologinis moterų su negalia tyrimas

Kiekybinis tyrimas, 2021

Patirtas smurtas

Seksualinis smurtas

56 %

Fizinis smurtas

84 %

Psichologinis smurtas

93%

Ekonominis smurtas

68%

0 %

20 %

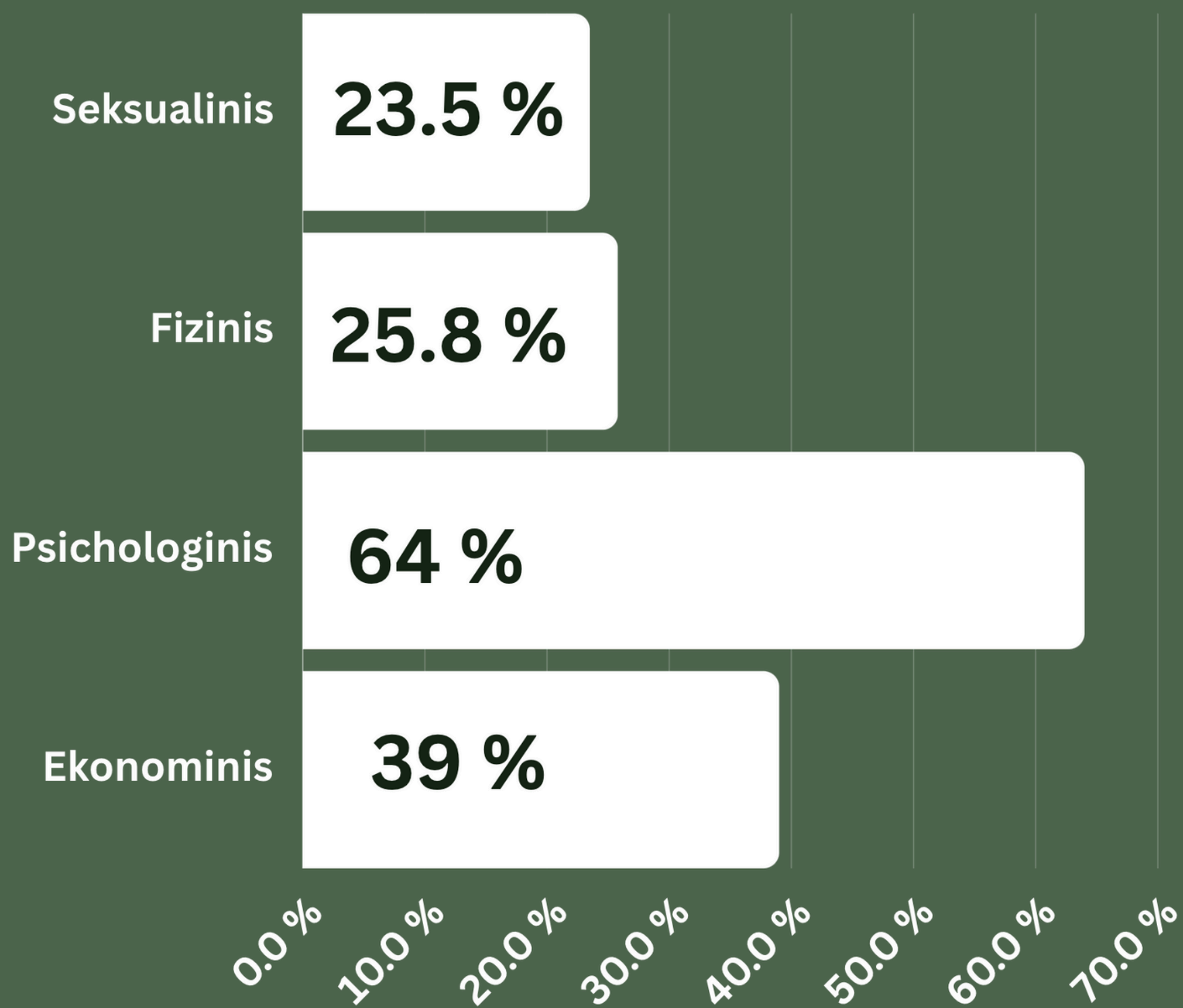
40 %

60 %

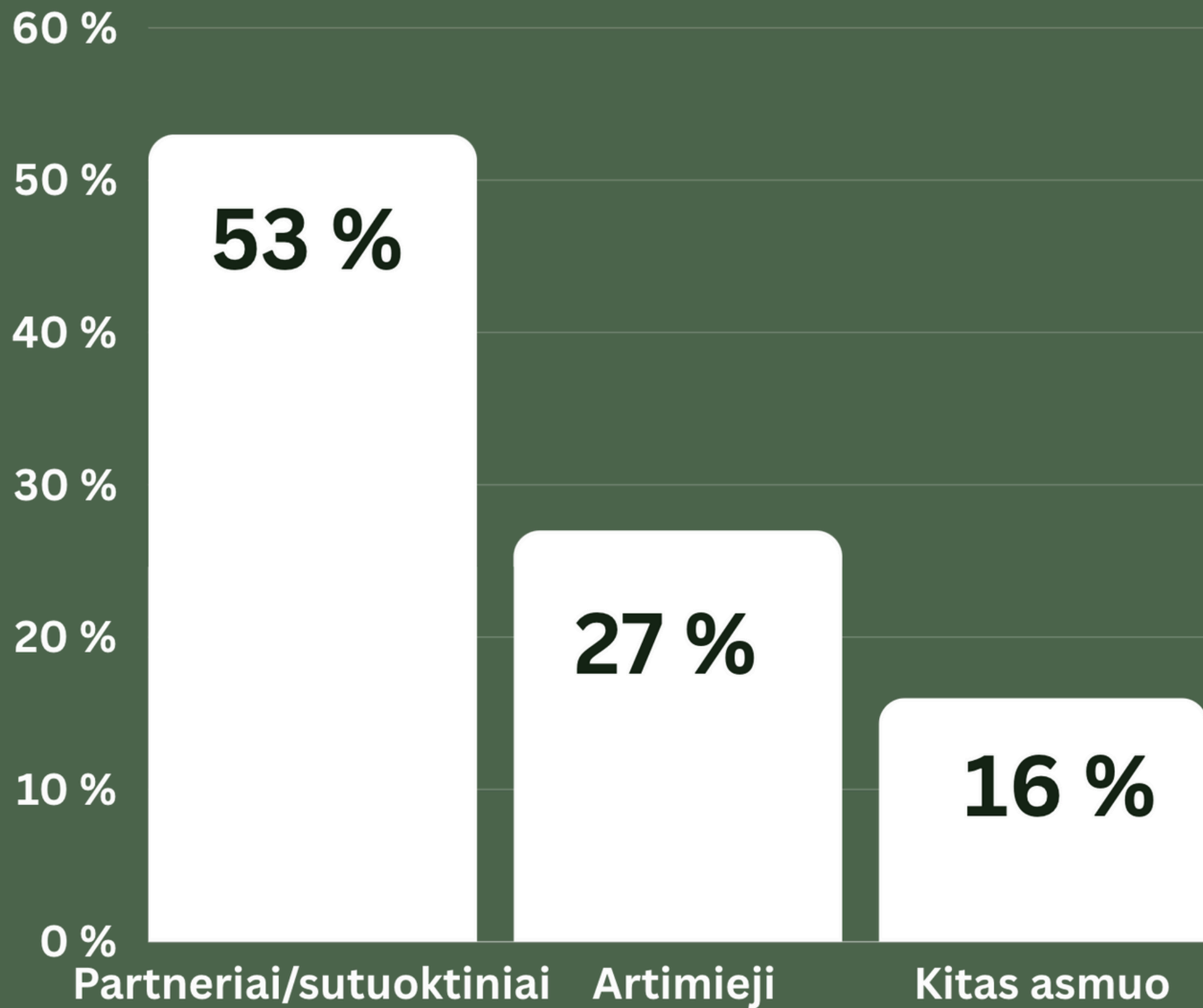
80 %

Sisteminiis smurtas

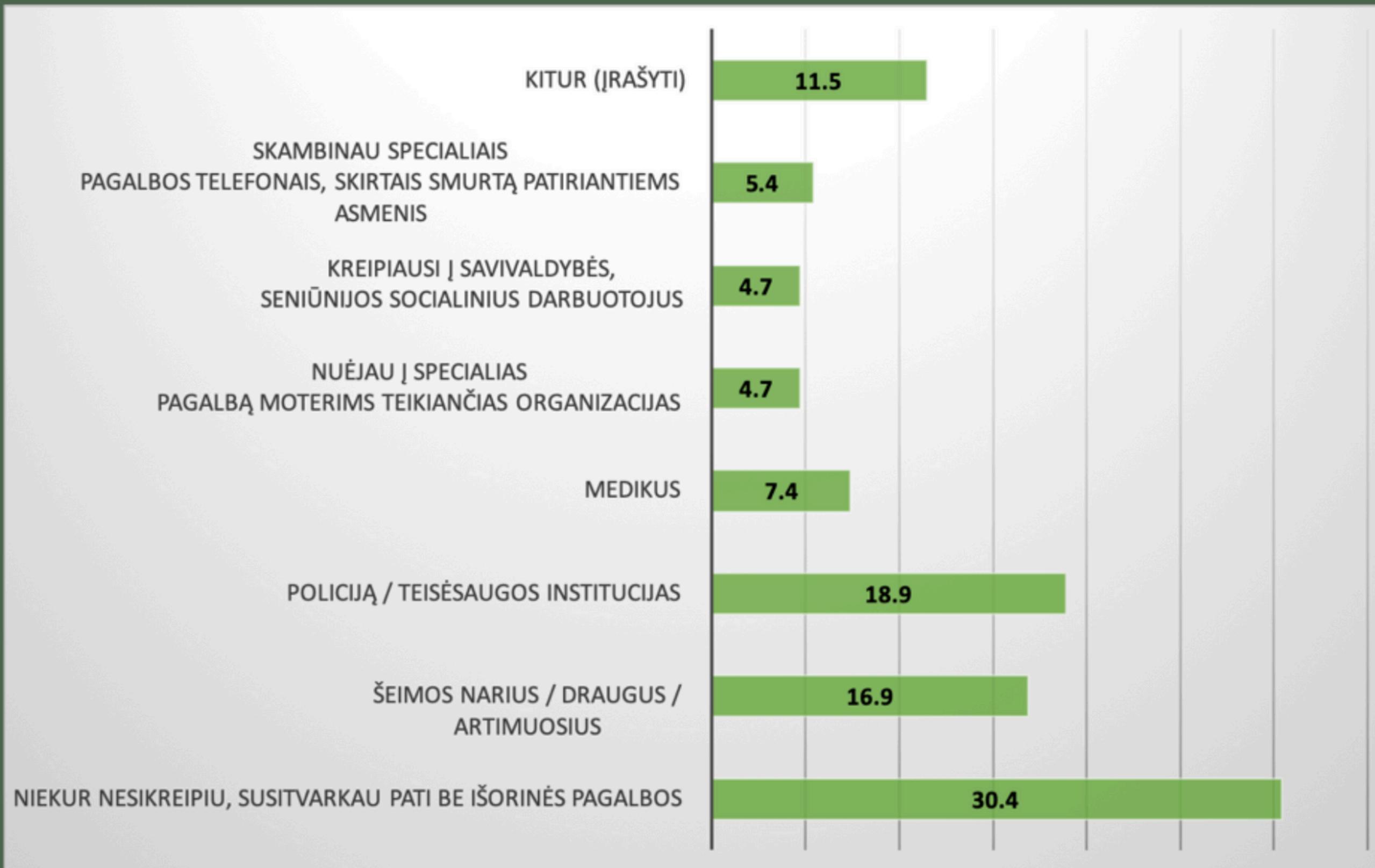

Smurtautojai

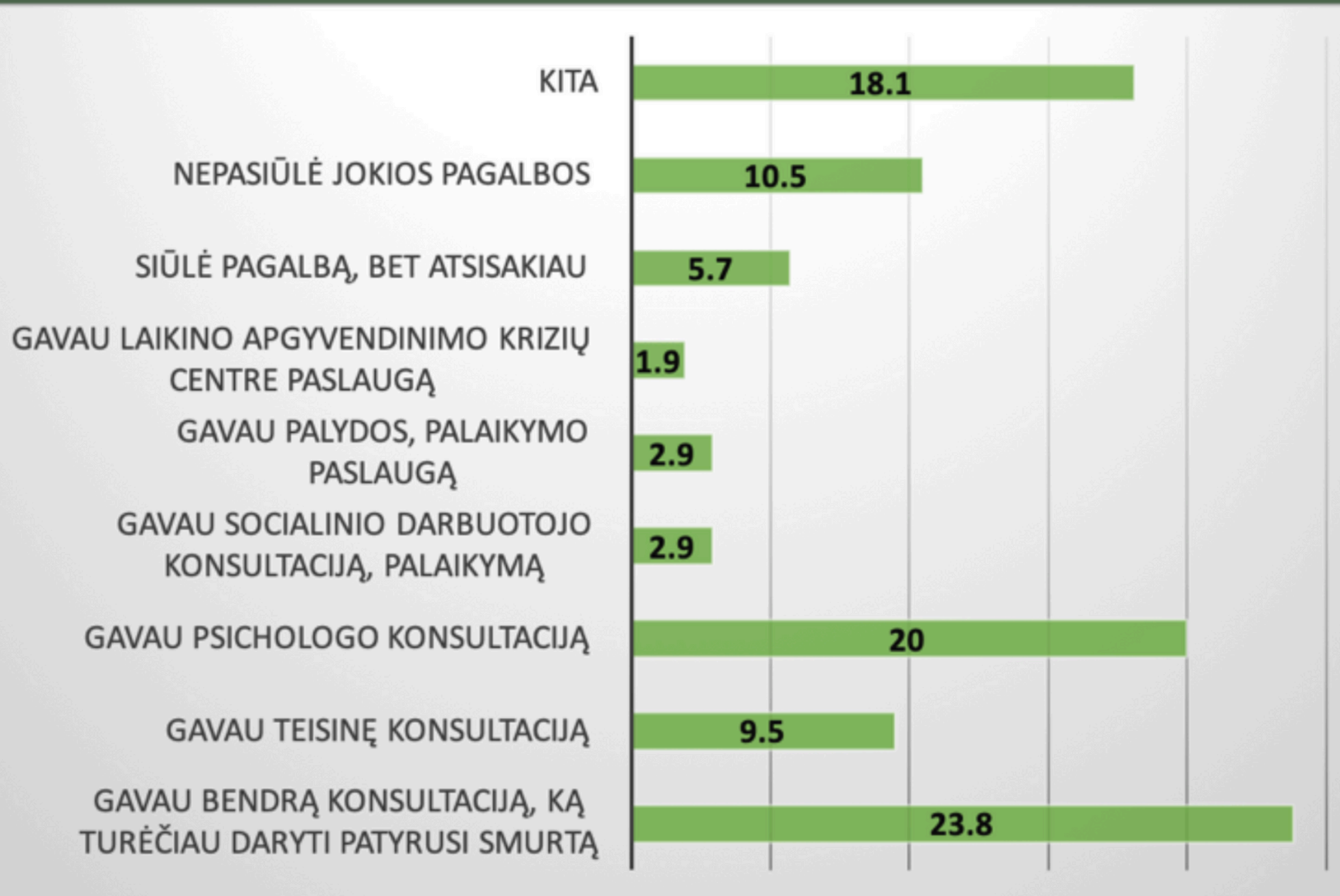

Kaip ir ar ieško pagalbos ?

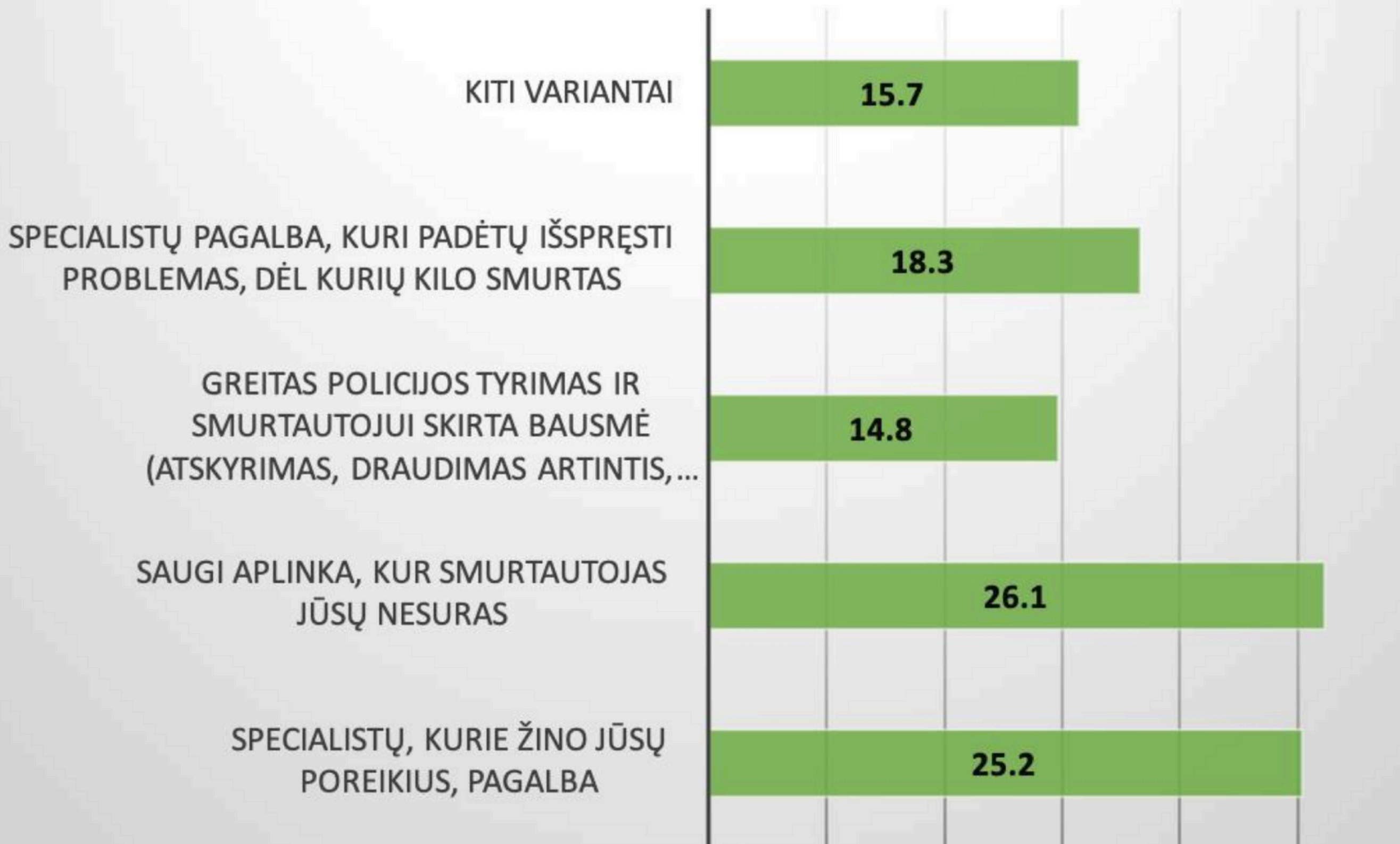

Kokią pagalbą gavo ?

Kokios pagalbos tikėjosi ?

Kaip padėti ?

Smurtą patyrusių moterų su negalia pagalbos paieškų patirtys

Kokybinis tyrimas, 2023

Pagrindiniai tyrimo rezultatai

15 smurtą patyrusių moterų su įvairiomis negaliomis:

- klausos, regos, judėjimo, psichosocialine ir intelekto negalia
- penki skirtingos Lietuvos vietovės
- amžiaus vidurkis – 37 metai
- tiek dirbančios, tiek nedirbančios
- įvairaus išsilavinimo lygio,
- įvairaus romantinių santykių ir gyvenimo kartu su kitais asmenimis statuso.

12 smurto ir lyčių lygybės organizacijose dirbančių eksperčių:

- 9 pagalbą teikiančios specialistės
- 3 moterų teisių ekspertės
- darbo patirtis - nuo 5 iki 25 metų
- 5 skirtingi Lietuvos miestai

Kelią iki pagalbos apsunkinantys veiksniai

- Sunkesnis smurto atpažinimas
- Didesnė priklausomybė nuo artimos aplinkos
- Aukos kaltinimas ir spaudimas likti su smurtautoju/smurtautoja

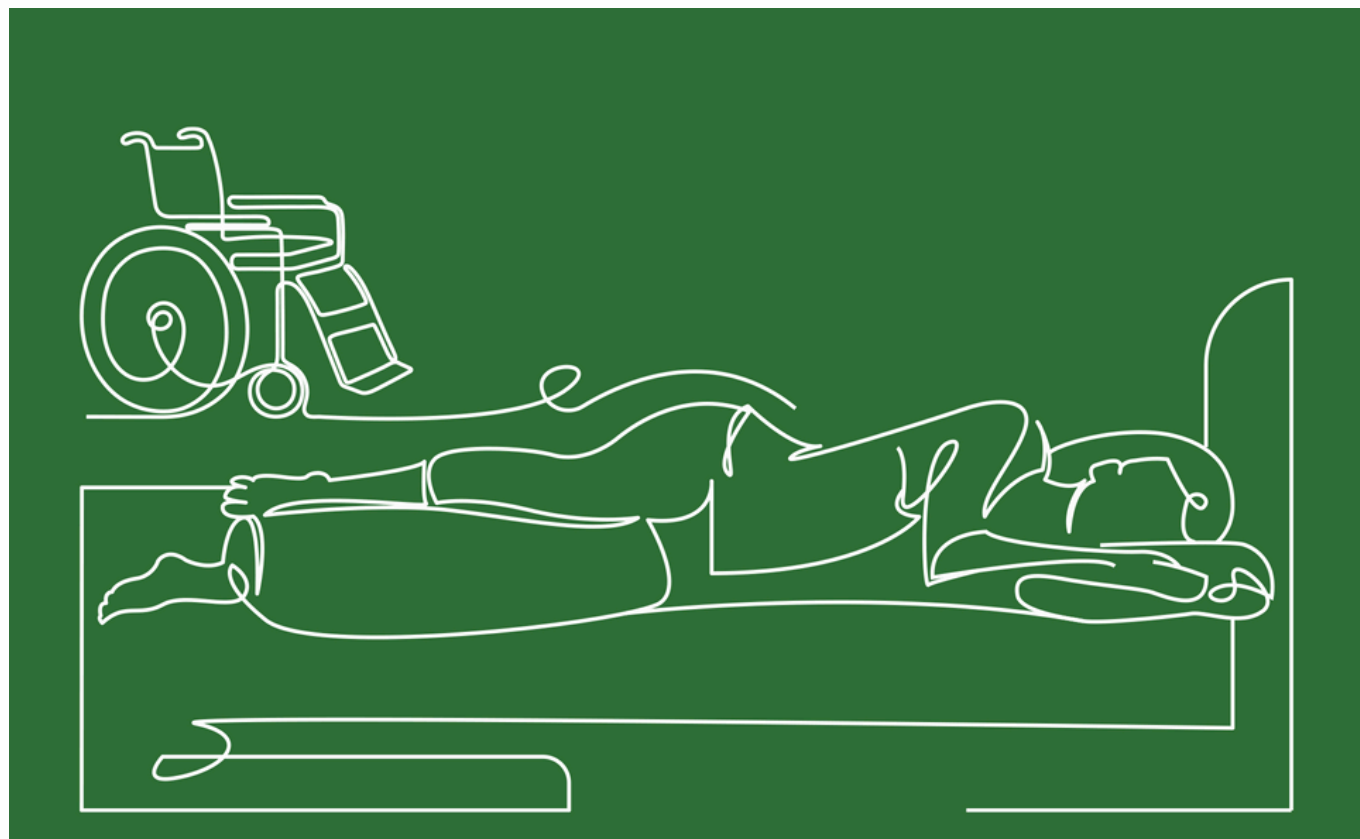
Sunkesnis smurto atpažinimas

„Psichologinį smurtą, kiek pamenu, patyriau 12 metų iš mamos, jinau dažniausiai taikydavo man psichologinį smurtą, keletą kartų yra trenkusi per veidą. Tas labai lėmė sunkią įveiką pastarųjų įvykių dėl to, kad advokatė man turėjo aiškinti, kad kai tave stumdo, tu susimuši, bet tau netrenkė, tai yra smurtas, nes aš to nesuvokiau. Nes man atrodė, jei tau netrenkė per veidą, tai nėra fizinis smurtas, tai buvo labai baisu. Turbūt dabar jau ir manau, kad tiesiog kadangi buvau pratusi prie psichologinio smurto, susiformavo įveikos mechanizmas ir mano smegenys nepagarbų, žeminantį elgesį laikė priimtiniu.“ – Moteris su psichosocialine negalia

„Aš pati savęs nesuprantu, kaip galėjau daug sau, iki savęs leisti. To nevertinau kaip smurto, tai vertinau, gal kažkaip tai, kad tai yra santykių aiškinimasis. Čia yra normalu, natūralu. Kad žmonės kiekvienas kažkaip tai pateisina. Ir kad čia... Tai priėmiau natūraliai, kad tik tai taip turi būti. Ne, nepriėmiau, kad čia yra smurtas, tikrai ne. (...) Niekada nesikreipiau, nes niekada nesuvokiau.“ - Moteris su judėjimo negalia

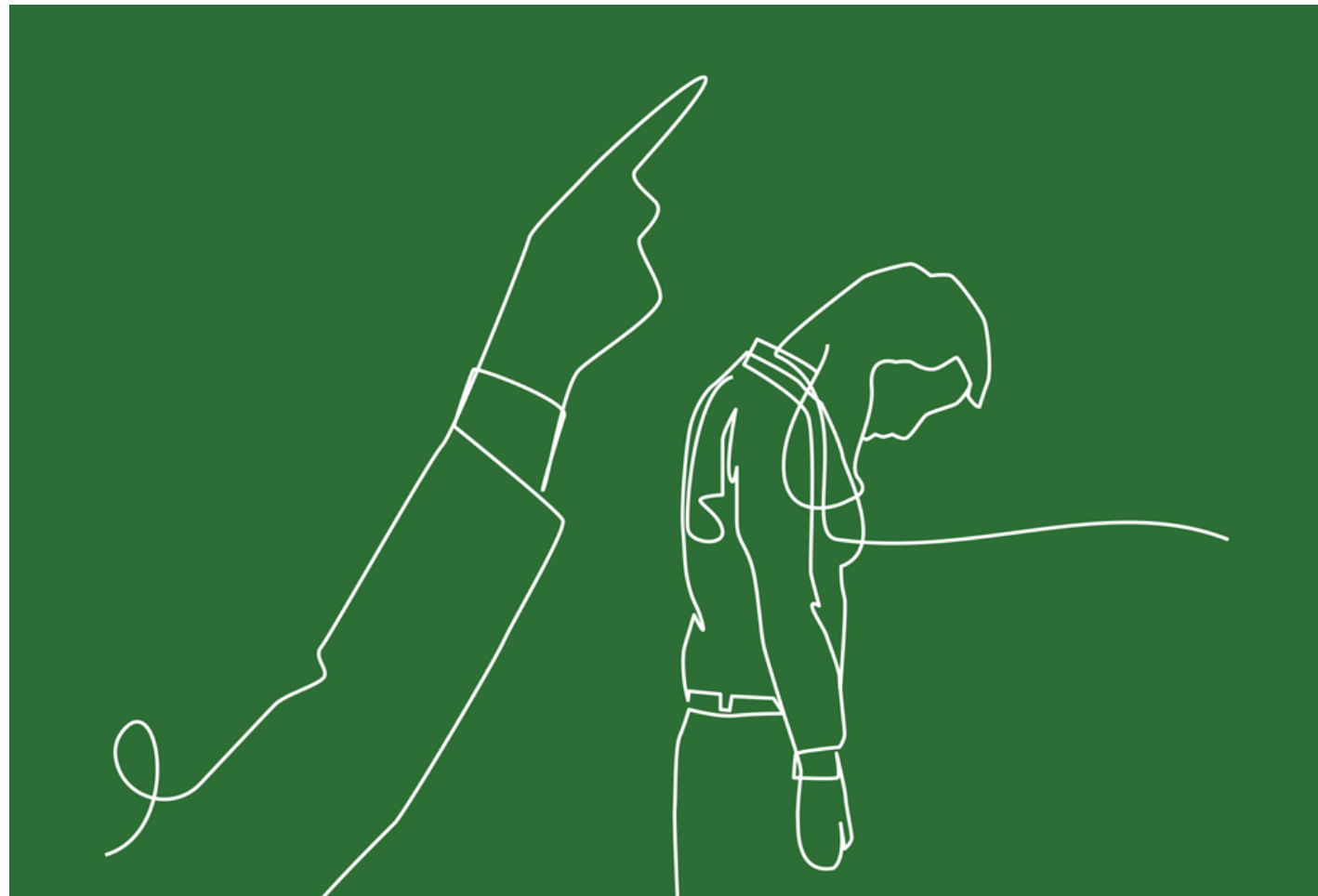
Izoliacija ir didesnė priklausomybė nuo artimos aplinkos

„Mane pasisodindavo į lovą ir versdavo prisipažinti kažką, kas jam atrodė teisinga. Tol, kol nepripažindavau jo tiesos, vežimėlio neatgaudavau. Ant lovos yra tekę prasėdėti ir tris paras.“ – Moteris su judėjimo negalia

„Aš maisto gaunu, man išpila kateterį, padeda išsituštinti, bet tuo momentu man yra įrodinėjama, kad aš pati nieko negaliu. Kai tik aš sulūžau (patyriau traumą), (...) prasidėjo hipergloba. Aš manau, kad tai viena iš smurto rūšių. Kai sako – tu negali, aš už tave padarysiu, tai yra nuvertinimas. Aš tapau visiškai priklausoma. Pagrinde pradėjau gulėti lovoje. Namuose niekas nebuvo pritaikyta dėl manęs. Aš gulėjau lovoje ir man viską paduodavo. Nei vonia, nei tualetas, nei spintelė, tėvai darė taip, kaip jiems patogiau. Jiems taip buvo patogiau. Jaučiausi nevisavertė, nereikalinga, nieko negalinti.“ – Moteris su judėjimo negalia

Aukos kaltinimas ir spaudimas likti su smurtautoju/a

„Spaudimas močiutės, kad „ką mes be jo darysime“, kad turime susitaikyti. Pradėkime nuo to, kad močiutei buvo gėda, kad aš išsilavinusi, protinga moteris, buvusi direktorė, o jai buvo gėda, kad aš esu vežimėlyje.“ – Moteris su judėjimo negalia

„Iš tikrųjų, bijau [kreiptis pagalbos]. Kai tu turi negalią, esi labai pažeidžiamas. Ir kai tau sako, kad paims vaiką... O jis [buvęs vyras] nuolat taip sako. (...) Esu sulaukus visokių pasakymų, kaip tu čia akla ir vaikus augini, kur vaikų teisės žiūri, kaip tau leido gimdyti ir panašiai.“ – Moteris su regos negalia

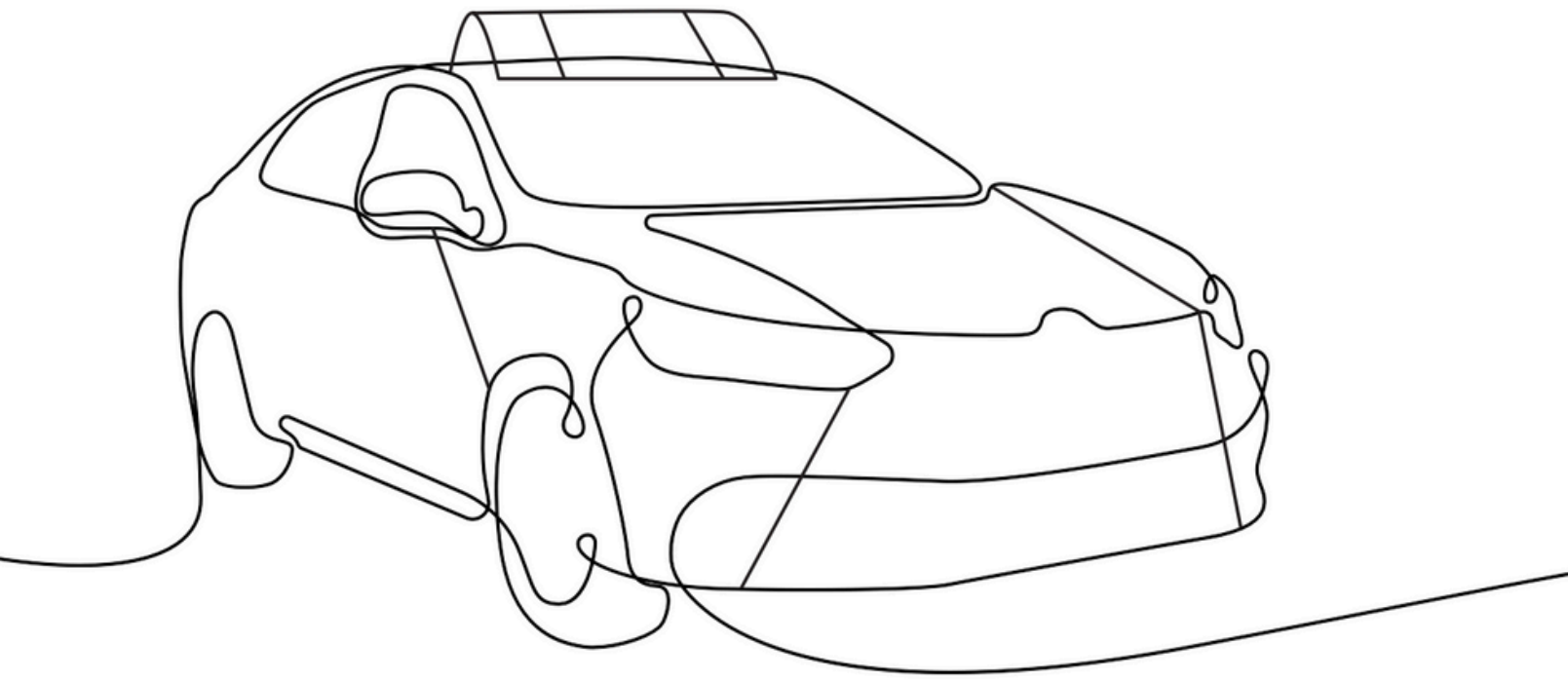
Patirtys, kreipiantis pagalbos

- Teisėsauga
- Medicinos darbuotojai
- Psichikos sveikatos priežiūros paslaugos
- Specializuoti kompleksinės pagalbos centrai

Policija

„Ant policijos mašinos yra parašyta „Ginti. Saugoti. Padėti“. Aš daug metų iš eilės pakeičiau tuos 3 žodžius: „Neginti. Nesaugoti. Nepadėti.“ Tiesiog. Nes tu turi mane apginti, nes aš kiek kartų sakiau [....] neįgalus su vežimėliu, kaip jums atrodo, kaip gali pabėgti nuo smurtautojo? Niekaip. Ir vat gaudavosi toks dalykas, kad niekuo mes padėti negalim. O jis irgi būdavo, atvažiuoja policija, atvažiuoja greitoji, ar ten socialiniai darbuotojai, viskas – jisai ramus kaip nieko nebuvo. Ir policijai nieko tu neįrodysi, greitajai neįrodysi, nes jis protingai šneka.“ – moteris su judėjimo negalia

„Manim nenorėjo patikėti, bet darė man visokius tyrimus, ginekologinius ir panašiai. Ir buvo prievarta. Tada tik patikėjo ir buvo teismas, tą žmogų nuteisė. (...) Na, jie buvo tiesiog įsigilinę į mano diagnozes, pavyzdžiui, kad depresija. Ir jie bandė viską nurašyti [psichikos sveikatos sutrikimui].“ – moteris su psichosocialine negalia

Medicinos darbuotojai

„Tai tada dar gydytojai irgi visi nurašė, kad čia man ta prasme yra kaip dėl mano ligos. Sąnarys, kaip ir pažeistas, bet ne esmė, kad man sutrenkė kažkur tai nervą, skaudėjo. Ar, kas ten buvo, užgavo, kad aš negalėjau pakelti, ir nuo to karto aš tos rankos jau ir nebepakeliu.“ – moteris su judėjimo negalia

„Aš kai pastojau, (...) nuvažiavau pas daktarę pasitikrinti. Daktarės pirmoji reakcija buvo: „Kas per niekšas, kad ant invalido žmogaus užliptų“. Tai vat po tokių žodžių aš tada grįžau, pasakiau, kad daugiau niekada pas ginekologę neisiu.“ - moteris su judėjimo negalia

Psichikos sveikatos priežiūros paslaugos

„Taip, buvo tokia mano psichologė, tai jina iš poliklinikos buvo, mane nusiuntė tenai ir nusiraminau jau, pradėjau bendrauti su žmonėm. Pradėjau atsiverti, nu ir man patiko tiesiog, man patinka psichologai tikrai.“ – Moteris su intelekto negalia

„Aš manau, kad ta tema turėjo, ypač kai buvau paauglystėj, kai pradėjau lankyti [psichologo konsultacijas], tai turėjo būti daugiau į tai atkreipta dėmesio, dėl to, kad aš visą laiką augau įtampoje, kad mano mama netaptų alkoholike kaip tėvas, kad mano mamos nesumuštų, kad ten dar kažkas, kad ten kaimynai nepamatytų, na, visokioj gėdoj, kaltėj ir įtampoje. Ir tas niekada nebuvo niekam įdomu.“ – Moteris su psichosocialine negalia

Specializuoti kompleksinės pagalbos centrai

„Policija perdavė specializuotam centrui, psychologėm. Man tada irgi buvo šiek tiek klausimų, tai tikrai gavau empatišką konsultaciją. Galiu pasakyti, kad specializuotas centras irgi nurodė, kad aš galiu gauti nemokamą teisinę pagalbą. (...) Ir na, galbūt tas mechanizmas kažkiek veikia, kad policija perduoda tam specializuotam kompleksinių paslaugų centrui, tai su tavim nors 10 minučių pakalba ir pasako, kaip tu ten jautiesi, kaip kažką. Aš kaip dabar prisimenu – man buvo keista, kad man skambina, kad vat sako, kad tai yra labai sunku įrodyti, bet jūs turite teisę tą ir aną daryti. Tai manau, kad turbūt vertingiausias dalykas, ką mūsų šalis turi tai specializuoti tie kompleksinės pagalbos centrai, kurie beveik kiekvienam mieste, mačiau, turi po padalinį.“ – Moteris su psichosocialine negalia

Moterų su negalia rekomendacijos:

„Pavyzdžiui, po mamos mirties, buvo vienas kartas, kai jam [patėviui] nebuvo galima artintis prie manęs 10 dienų, aš tada likau be jokios pagalbos. Pagalba turi būti kompleksinė, ypač jei tai liečia žmogų su negalia. Psichologas turi būti iškviestas kuo greičiau. (...) Taip pat suteikta pagalba paslaugoms gauti, jei žmogus lieka vienas. Nes po dešimt dienų tu jau pamiršti tą įvykį ir tu galvoji, kad nebegauni jokios pagalbos.“ – Moteris su judėjimo negalia

- **Specialių nuostatų keitimas (apie negalią ir smurtą) ;**
- **Psichologo paslaugų prieinamumas ir nuoseklumas;**
- **Savarankiškumą užtikrinančių paslaugų užtikrinimas;**
- **Informacija apie paslaugas prieinamais formatais;**

Pagalbą teikiančių specialisčių pastebėjimai apie darbą su negalia turinčiomis moterimis

- Aukštesnis smurto pakantumo slenkstis;
- Didesnė baimė netekti šeimos;
- Bendruomenės uždarumas, nenoras viešinti problemų;
- Pasitaiko priešiško pagalbos iniciatyvoms;
- Moteris su intelekto, psichosocialine negalia sunkiau išlaiko dėmesį, reikalingi skirtingi darbo formatai;

Kaip keisti pagalbos sistemą: ekspertų rekomendacijos

Pasak eksperčių, kai smurtą patiria žmogus su negalia, sistema turi veikti dviem etapais:

- pirmiausiai turi būti užtikrinta pagalba žmogui su negalia iškart atskiriant jį/ją nuo smurtautojo
- kitas žingsnis – paslaugų sistema, kuri užtikrintų žmogaus su negalia savarankiškumą ir įtraukt

„Bet čia yra toksai jautrus momentas, reikia labai žiūrėti, kad ta pagalbos sistema, kuri yra kuriama, kad jiniai netaptų pakaitalu tos tokios prievartinės kontrolės, kurią vykde smurtautojas. Svarbu palikti jai tą autonomiją sprendimo, ką ji pasirenka, ką nepasirenka, kad vėl nebūtų tokio paternalizavimo iš institucijų perspektyvos.”

AČIŪ

Tyrimo ataskaitų ieškokite www.lnf.lt